

УДК 069.12: [94+502]] (477.87)

Палинчак-Кутузова Василина Василівна
аспірантка кафедри археології, етнології та культурології
факультету історії та міжнародних відносин,
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
провідна наукова співробітниця сектору історії
відділу історії та краєзнавства,
Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького
(Ужгород, Україна)
am-sher@meta.ua

Vasylyna V. Palynchak-Kutuzova
postgraduate,
The Department of Archaeology, Ethnology and Cultural Studies,
The Faculty of History and International Relations,
Public Higher Education Institution “Uzhhorod National University”,
senior research fellow,
Sector of History,
The Department of History and Local Lore,
Tyvodar Lehotskyi Zakarpattia Regional Museum of Local Lore
(Uzhhorod, Ukraine)

**МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА
В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ТА ПРИРОДИ РІДНОГО КРАЮ (НА ПРИКЛАДІ
ЗАКАРПАТСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМ. Т. ЛЕГОЦЬКОГО. СУЧАСНИЙ ЕТАП)**

**MUSEUM PEDAGOGICS IN THE CONTEXT OF STUDYING THE HISTORY AND NATURE OF
HOMELAND (ON THE EXAMPLE OF TYVODAR LEHOTSKYI ZAKARPATTIA REGIONAL MUSEUM OF
LOCAL LORE. THE PRESENT STAGE)**

Анотація

Темою розвідки є музейна педагогіка в контексті вивчення історії та природи рідного краю. Співробітники музею у співпраці зі шкільними вчителями та викладачами вищих навчальних закладів доносять до учнів і студентів знання про історію, культуру, природу рідного краю. У статті цей аспект роботи розглядається на прикладі Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Тиводара Легоцького. Хронологічні межі дослідження – період після проголошення незалежності України. Розвідка містить огляд форм та методів музейної педагогіки – уроків-екскурсій, квестів, тематичних лекцій та уроків, майстер-класів тощо. Вказана сфера діяльності музею мало висвітлена в науковій літературі, інформацію про неї можна отримати із річних звітів про роботу, на власному сайті музею та хроніки подій, яку веде вчений секретар.

Ключові слова: музейна педагогіка, майстер-клас, урок-екскурсія, тематична екскурсія, Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького.

Abstract

The article studies museum pedagogics in the context of the studies of the history and nature of homeland. In cooperation with school teachers and university professors, the museum workers bring knowledge about the history, culture and nature of the native land to the younger generation. In this article, the mentioned aspect of the work is considered, based on the example of Tyvodar Lehotskyi Zakarpattia Regional Museum of Local Lore. Chronologically, the period after the declaration of Ukraine's independence is covered. This research is a review of forms and methods of museum pedagogics, i. e. a tour lesson, quests, thematic lectures and lessons, workshops, etc. These aspects of the museum's activities are poorly revealed in scientific literature. The information about the matter can be obtained from annual performance reports, on the museum's own website and the chronicle of events, maintained by the academic secretary.

Key words: museum pedagogics, workshop, tour lesson, thematic excursion, Tyvodar Lehotskyi Zakarpattia Regional Museum of Local Lore.

Людство накопичило значну кількість історичних артефактів, зосереджених у музеях – інституціях, завданням яких є збереження, роз'яснення та поширення інформації як про окремі історичні раритети, так і про пов'язані із ними історичні події. Представляючи певний історичний період через відповідний музейний предмет, музей виступає своєрідною матеріалізованою історичною пам'яттю. До того ж, “...як соціальний інститут, музей є відображенням того конкретного часу, в якому він існує”¹, а, отже, повинен враховувати потреби сьогодення, які диктують необхідність упровадження нових

1 Карасенко В. Ю. Як повернути дитину в музей, або Як повернути музей дитині // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі. Збірник матеріалів загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького. – Вип. 11.

форм роботи з музейною аудиторією загалом і, зокрема, з її найвразливішою і найсприйнятливішою частиною – дітьми й підлітками². Однією із таких форм є музейна педагогіка – наукова дисципліна, що перебуває на межі музеєзнавства, педагогіки й психології та розглядає музей як освітню систему³. Вона спрямована на вирішення проблем формування особистості, а саме: залучення школярів до дослідницької діяльності засобами музейної експозиції, розвиток їхніх умінь і творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень і оцінювання, навичок критичного мислення⁴. Форми й методи цієї дисципліни дозволяють відвідувачам ознайомитися з історією, природою, культурою рідного краю, не лише пасивно споглядаючи експонати, а й долучаючись до їх пізнання та трактування.

Одним із закладів, які застосовують музейну педагогіку в контексті вивчення історії та природи краю, є Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького (далі – ЗОКМ ім. Т. Легоцького). Його співробітники активно використовують тематичні екскурсії, уроки-квести, тематичні лекції для виховання школярів та студентів, прищеплення їм любові до рідного краю, його культури, історії, природи.

Як зазначає у своєму посібнику І. Удовиченко, поняття “музейна педагогіка” досить нове в науковому обігу. Проте ця дисципліна активно розвивається у світі, зокрема в Україні⁵, де відбуваються конференції, присвячені зазначеній проблематиці, публікуються профільні навчальні посібники та статті. У вітчизняній науковій літературі, на жаль, відсутнє спеціальне дослідження, присвячене проблемам, формам та методам музейної педагогіки, які застосовуються в ЗОКМ ім. Т. Легоцького. Потрібна інформація міститься у публікаціях на сайті музею та у звітах про роботу установи. Саме ці джерела використала авторка для написання статті.

Ще за радянських часів на базі експозицій у ЗОКМ ім. Т. Легоцького до визначних історичних дат організовували лекції, тематичні екскурсії та заходи для школярів, студентів та працівників підприємств. Робили це із метою пропаганди та ознайомлення населення як із діяльністю музею загалом, так із історією та природою краю. Після розпаду СРСР характер таких заходів зазнав змін, а їх діапазон розширили. Протягом 1993 р. для учнів шкіл міста на базі нових виставок проводили уроки краєзнавства та народознавства⁶. В 1994 р. співробітники науково-освітнього відділу музею на прохання вчителів історії навчальних закладів м. Ужгорода створили програму із краєзнавства (тематичні уроки та екскурсії), пов’язану зі шкільною програмою з історії України. На матеріалах окремих виставок, фондів колекцій та наукових досліджень із історії краю співробітники музею розробили 12 тем із історії Закарпаття (до поч. XX ст.)⁷. Того самого року працівники меморіального музею Ф. Манайла, використовуючи творчий доробок митця, розробили нові уроки-лекції до шкільного курсу з народознавства (“Народна архітектура та побут закарпатців. Відображення взірців народної архітектури в картинах Ф. Манайла”, “Народні обряди та звичаї закарпатців. Відображення цих обрядів на картинах Ф. Манайла” тощо)⁸.

У квітні 2002 р. науково-освітній відділ ЗОКМ ім. Т. Легоцького започаткував цикл заходів “Музейна просвіта”, який охоплював лекції, тематичні екскурсії та тематичні заняття з використанням оригінальних експонатів із музейного фонду⁹. У 2002 р. меморіальні музеї А. Коцьки та Ф. Манайла (філіали ЗОКМ ім. Т. Легоцького) проводили тематичні уроки-заняття згідно із програмою “Музей – школі”¹⁰.

Важливу роль у вихованні покоління, що зростає, ознайомленні його з історією рідного краю відіграє вшанування річниць визначних подій, дат та ювілеїв видатних діячів. Наприклад, 2000-й рік відзначився такими подіями: вечір пам’яті О. Духновича з учнями ЗОШ №№ 2 і 20; “Ніхто не забутий, ніщо не забуте” – зустріч школярів ЗОШ №№ 2 і 20 із ветераном Другої світової війни М. Т. Супруном; вечори пам’яті Д. Вакарова (до 80-річчя з дня народження) та Ф. Манайла (до 90-річчя з дня народження); на базі експозиції “До тебе, Мати-Україно” провели тематичні уроки для шкіл м. Ужгорода №№ 2, 3, 15 і 20¹¹. У 2002 р. вечором пам’яті вшанували 270-ту річницю від дня народження А. Бачинського¹². У травні 2004 р. в меморіальному музеї художника А. Коцьки провели день пам’яті з нагоди 93-тої річниці від дня його народження¹³, а 9 липня того самого року – вечір пам’яті з нагоди 110-тої річниці громадського й політичного діяча П. П. Сиви¹⁴. У 2005 р. відбулися вечори пам’яті А. Кралицького та І. Раковського та вечір із нагоди 60-тої річниці смерті А. Волошина¹⁵. 2008 рік

– Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2009. – С. 498 / [Електронний ресурс]: Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького. – Режим доступу: <http://www.museum.dp.ua/article0183-2.html> <http://museum.dp.ua/article0183-2.html> (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.

2 Топилко О. В., Белоусова Т. К. Основні форми і методи роботи з дитячою і підлітковою аудиторією в Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику (з практичного досвіду відділу музейно-освітньої роботи) // Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П’ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – Київ, 2017. – С. 5.

3 Карсим І. А. Культурно-освітня діяльність музеїв. Навчальний посібник. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 10.

4 Шавалда Л. Музейна педагогіка: від традицій співпраці до нових педагогічних технологій // Рідна школа. – 2014. – № 12 – С. 52.

5 Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика. Науково-методичний посібник. – Київ: Логос; Національний музей історії України, 2017. – С. 9.

6 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1993 рік. – Арк. 7.

7 Там само.

8 Там само.

9 Русин В. Літопис Закарпатського краєзнавчого музею (2000–2010) // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. V. – Ужгород: ІВА, 2010. – С. 401.

10 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2002 рік. – Арк. 3.

11 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2000 рік. – Арк. 7.

12 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2002 рік. – Арк. 3.

13 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2004 рік. – Арк. 5.

14 Там само. – Арк. 6.

15 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2005 рік. – Арк. 12.

відзначився такими подіями: урок пам'яті до 170-річчя від дня народження І. Сільвая; відкритий урок для семінаристів Ужгородської богословської академії ім. Т. Ромжі; тематичний урок для студентів комерційного технікуму та гімназії Другетів “3 історії гімназії Другетів”; тематична екскурсія до Дня незалежності “Відновлення історичної пам'яті” на базі експозиції “До тебе, Мати-Україно”¹⁶.

Варто також згадати проведення уроків, лекцій та практичних занять із використанням оригінальних експонатів із фондів музею на основі тематичних експозицій. Серед них – ознайомче практичне заняття для юних мистецтвознавців та філологів Малої академії наук України, що відбулося 3 липня 2018 р.¹⁷; тематичний урок “Музей. Археологія. Розкопки”, який 4 жовтня 2019 р. для учнів УСШ І–ІІІ-го ступенів № 3 провела завідувачка сектору археології музею О. Шумовська¹⁸; дві лекції з історії біології для студентів біологічного факультету УжНУ: “О. Грабар – ужгородець, знавець птахів Закарпаття” (лекторка Р. Джахман) та “Іштван Лаудон – видатний ужгородський педагог і натураліст” (лектор М. Біланіч), що відбулися 6 листопада 2019 р.¹⁹; зустріч до Дня української мови та писемності із учнями 9-х класів ЗОШ № 2 м. Ужгорода, яку 28 листопада 2019 р. провели працівники відділу науково-освітньої роботи музею, розповівши про виникнення та етапи розвитку слов'янської писемності загалом та української зокрема й про розвиток української писемності саме в нашому краї²⁰.

Окремо слід згадати відзначення міжнародних днів музею, коли організовуються різноманітні заходи та івенти, метою яких є популяризація музею та залучення нових відвідувачів. Наприклад, у 2000 р. Міжнародний день музею минув під гаслом “Музей – дітям”²¹. Під час відзначення Дня музею у 2009 р. співробітники ЗОКМ ім. Т. Легоцького організували розважальну програму “Театралізоване свято лицарських боїв”²². Щоразу більшої популярності набуває акція “Ніч у музеї”, вперше проведена у 2011 р.²³, коли подвір'ям Ужгородського замку, у приміщенні якого розташований ЗОКМ ім. Т. Легоцького, походжають спеціально запрошені актори у вбранні останніх власників замку Міклоша Берчені та Крістіни Чакі. Вони розповідають відвідувачам про історію замку кін. XVII – поч. XVIII ст.²⁴.

Не можна оминути увагою проведення учнівських конференцій. Готуючи доповіді на такі заходи, учні ознайомлюються із різними аспектами дослідження та набувають пошукових та дослідницьких навичок. У межах музейної педагогіки на базі ЗОКМ ім. Т. Легоцького постійно відбуваються учнівські конференції, присвячені певним історичним особам чи подіям, наприклад, конференція “Михайло Грушевський – видатний вчений-історик, політичний і громадський діяч”, у 1996 р. організована колишнім філіалом ЗОКМ ім. Т. Легоцького в м. Хусті²⁵, або конференції “До 60-річчя Карпатської України”²⁶ (1999) та “До 62-річчя Карпатської України”²⁷ (2001), проведені для школярів ЗОШ № 20 м. Ужгорода.

Серед заходів варто наголосити на тих, які ознайомлюють відвідувачів із роботою музею як установи, зокрема цикл лекцій та оглядових екскурсій, які співробітники науково-освітнього відділу музею у 2001 р. провели разом із обласним центром екскурсій і туризму учнівської молоді²⁸. До таких заходів належать тематичний урок до Дня знань “Історія музейної справи на Закарпатті” для учнів ЗОШ № 11 м. Ужгорода (2004)²⁹; тематичні екскурсії до Дня знань “Що таке музей, музейна експозиція, музейні експонати?”, які організували співробітники науково-освітнього відділу ЗОКМ ім. Т. Легоцького О. Бугір та Г. Титаренко для учнів ЗОШ №№ 1, 3 м. Ужгорода (2006)³⁰. А 29 листопада 2019 р. в межах XVI Міжнародного мандрівного фестивалю документального кіно про права людини Управління освіти Ужгородської міської ради для старшокласників м. Ужгорода організувало показ фільму “Замок”, у якому йдеться про діяльність одного з польських музеїв. Після обговорення стрічки перед школярами виступила т. в. о. завідувачки науково-освітньої роботи музею Г. Титаренко, яка розповіла про Ужгородський замок та музей, який у ньому діє³¹.

В ЗОКМ ім. Т. Легоцького також відбуваються театралізовані вистави до релігійних свят (день Святого Миколая, Різдво та Великдень). Із 2008 р. гарною традицією стало відзначення свята “Музейного Миколая”³². У 2009 у межах циклу культурно-духовних заходів у каплиці замку на базі музейних виставок “Писанка – Всесвіт на долоні” та “Пам'яті єпископа

16 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2008 рік. – Арк. 5.

17 Розвиток співпраці / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2018/07/blog-post_17.html (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.

18 Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/10/blog-post_6.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.

19 Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/11/blog-post_9.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.

20 Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/9-2.html> (дата звернення: 28.11.2019). – Назва з екрана.

21 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2000 рік. – Арк. 7.

22 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2009 рік. – Арк. 9.

23 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2011 рік. – Арк. 12.

24 Ніч в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2017/05/blog-post_15.html (дата звернення: 15.11.2019). – Назва з екрана.

25 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1996 рік. – Арк. 6.

26 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1999 рік. – Арк. 7.

27 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2001 рік. – Арк. 7.

28 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2001 рік. – Арк. 5.

29 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2004 рік. – Арк. 6.

30 Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2006 рік. – Арк. 12.

31 Показ фільму “Замок” для старшокласників м. Ужгорода / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/12/blog-post_80.html (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.

32 Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2008 рік // Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Арк. 5.

Бачинського” організовано святкові Пасхальну літургію та концерт хорів Ужгородського греко-католицького собору й парафії Всіх святих³³. У 2010 р. на базі музейних експозицій проведено свято Різдва за участі хору греко-католицької парафії з вул. Богомольця м. Ужгорода та виставу-вертеп, поставлену дітьми з парафії Всіх святих мікрорайону “Шахта” м. Ужгорода. 10 квітня того самого року в каплиці Ужгородського замку відбулася подія “Тільки раз у році Великдень”³⁴. 15 січня 2016 р. в каплиці Ужгородського замку організували науково-освітній захід для учнівської молоді “Ой, радуйся земле...”. Його метою було відродження різдвяних традицій, колядок, залучення дітей до вивчення народних звичаїв, обрядів, виховання національної свідомості³⁵.

Часто у своїх заняттях співробітники музею поєднують різні форми роботи. Так, у межах підготовки до Великодня 2019 р. для школярів ЗОШ № 15 м. Ужгорода організували майстер-клас “Писанки від птахів”, під час якого діти дізналися про птахів Ужгорода, навчилися розмальовувати писанки та прослухали пізнавальну лекцію про пернатих³⁶. Великодні забави продовжили 24 квітня того самого року грою “Знайди великоднього зайчика”, під час якої діти шукали на території музею великодні сюрпризи³⁷.

Окрім заходів, які ознайомлюють із історією та культурою рідного краю, співробітники ЗОКМ ім. Т. Легоцького організовують тематичні лекції, екскурсії, уроки-квести, майстер-класи з метою вивчення місцевої природи. У межах програми “Музейна просвіта” на початку квітня співробітники відділу природи музею разом із науковцями УжНУ, юннатами та викладачами Закарпатського еколого-натуралістичного центру учнівської молоді відзначають Міжнародний день птахів: у 2010 р. відбувся захід “Птахи наші друзі”³⁸; 1 квітня 2011 р. – спеціальний освітньо-виховний захід “Пернаті мешканці лісу”. 15 квітня того самого року співробітники відділу разом із учнями 5-х класів ЗОШ №№ 12 та 8 м. Ужгорода провели освітньо-виховний захід “Квітковий бал”, присвячений Дню довкілля в Україні та охороні первоцвітів³⁹. Крім того, відбулися тематичні екскурсії “Природа рідного краю” та “Водно-болотні птахи в експозиції відділу природи Закарпатського краєзнавчого музею”⁴⁰; таку назву музей мав до 2016 р., коли її змінили на Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького.

Співробітники відділу природи музею разом із вчителями шкіл та керівниками природничих гуртків влаштовують театралізовані освітньо-виховні вистави та квести, завданням яких є ознайомлення дітей із життям “братів наших менших” та їх видами, які гніздяться на території Закарпатської області. Серед таких заходів варто згадати сценки “Сорока-поштарка” та “Королівство без птахів”, проведені в межах освітньо-виховного заходу з нагоди відзначення Міжнародного дня птахів (2015)⁴¹; квест “Пернаті друзі” в межах освітньо-виховного заходу “Птахи – невід’ємна частинка природи” (квітень 2018)⁴² тощо.

Музейники, крім того, що знайомлять наймолодших відвідувачів музею із флорою та фауною рідного краю, ще вчать їх оберігати. Також із метою еко-просвітництва молоді проводять заходи, покликані розвивати в учнів любов до природи, вміння співіснувати та відповідально ставитися до збереження чистоти довкілля. Це – тематичний захід “Земля – наш спільний дім”, проведений 16 квітня 2014 р. для учнів 7-Б класу ЗОШ № 12 та учнів 3-А класу Ужгородської спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов № 5⁴³, відзначення 22 березня 2019 р. Всесвітнього дня води зі студентами Ужгородського торговельно-економічного інституту УТЕК КНТЕУ⁴⁴ та захід “Чисте довкілля – чисте сумління”, проведений 22 листопада 2019 р. для учнів середнього і старшого шкільного віку ЗОШ № 9 та № 6 м. Ужгорода, Колочавської ЗОШ № 1, Синевирської та Синевирполянської ЗОШ (Міжгірський р-н)⁴⁵.

Як бачимо, діапазон форм і методів музейної педагогіки, які використовують у своїй діяльності наукові співробітники ЗОКМ ім. Т. Легоцького, надзвичайно великий. Тут і театралізовані вистави, і квести, тематичні уроки та лекції, й екскурсії та майстер-класи. Всі вони мають одну мету – показати й навчити. Завдяки їм школярі та студенти (на цю аудиторію,

33 Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2009 рік // Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Арк. 9.

34 Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2010 рік // Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Арк. 15.

35 “Ой, радуйся земле ...”. Науково-освітній захід для учнівської молоді в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2016/01/blog-post.html> (дата звернення: 22.11.2019). – Назва з екрана.

36 Майстер-клас “Писанки від птахів” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_11.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.

37 Знайди Великоднього зайчика в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_26.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.

38 Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2010 рік // Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Арк. 15.

39 Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2011 рік // Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Арк. 11.

40 Там само. – Арк. 12.

41 Освітньо-виховний захід з нагоди відзначення Міжнародного дня птахів / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2015/04/blog-post_7.html (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.

42 Птахи – невід’ємна частинка природи / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2018/04/blog-post.html> (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.

43 Тематичний захід “Земля – наш спільний дім” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2014/04/Uzhhorod-castle-a-lesson-for-kids-about-nature.html> (дата звернення: 20.11.2019). – Назва з екрана.

44 Відзначення Всесвітнього дня води / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/03/blog-post_20.html (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.

45 Тематичний захід “Чисте довкілля – чисте сумління” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/2019.html> (дата звернення: 24.11.2019). – Назва з екрана.

насамперед, спрямована діяльність музейної педагогіки) дізнаються про історію, природу, культуру рідного краю, вчать самостійно мислити, відповідально ставитися до навколишнього середовища.

Використання різноманітних форм музейної педагогіки дозволяє не лише залучати школярів до відвідування музеїв, а й розвивати їхні дослідницькі навички, здатність до аналізу та пошуку інформації, що можуть стати їм у нагоді в дорослому житті. Вчителям означена дисципліна дає можливість цікавіше провести заняття, вийти за межі класу та шкільної програми. Для музею це чудова перспектива для залучення нових відвідувачів, поширення та роз'яснення накопичених знань.

Проте співробітникам музею, які працюють на ниві музейної педагогіки, завжди є до чого прагнути. Адже із розвитком цієї дисципліни, становленням її як повноцінної науки виникають і нові її форми та методи, покликані залучити якнайбільше відвідувачів, пояснити й навчити. У статті згадується лише частина тих інструментів, завдяки яким співробітники ЗОКМ ім. Т. Легоцького досягають поставленої мети. Тому питання музейної педагогіки в контексті вивчення історії та природи рідного краю залишається відкритим.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1993 рік. – Арк. 7.
2. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1994 рік. – Арк. 7.
3. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1996 рік. – Арк. 6.
4. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 1999 рік. – Арк. 7.
5. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2000 рік. – Арк. 7.
6. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2001 рік. – Арк. 5.
7. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2002 рік. – Арк. 3.
8. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2004 рік. – Арк. 5.
9. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2004 рік. – Арк. 6.
10. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2005 рік. – Арк. 12.
11. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2006 рік. – Арк. 12.
12. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2008 рік. – Арк. 5.
13. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2009 рік. – Арк. 9.
14. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2010 рік. – Арк. 15.
15. Архів ЗОКМ ім. Т. Легоцького. – Річний та статистичний звіт про роботу музею за 2011 рік. – Арк. 11.
16. Відзначення Всесвітнього дня води / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/03/blog-post_20.html (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.
17. Знайди великоднього зайчика в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_26.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.
18. Карасенко В. Ю. Як повернути дитину в музей, або Як повернути музей дитині // Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі. Збірник матеріалів загальноукраїнської наукової конференції з проблем музеєзнавства, присвяченої 160-річчю заснування Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького. – Вип. 11. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2009. – С. 498–502 / [Електронний ресурс]: Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького. – Режим доступу: <http://www.museum.dp.ua/article0183-2.html> <http://museum.dp.ua/article0183-2.html> (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.
19. Карсим І. А. Культурно-освітня діяльність музеїв. Навч. посібник. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – 112 с.
20. Майстер-клас “Писанки від птахів” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_11.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.
21. Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/10/blog-post_6.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.
22. Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/11/blog-post_9.html (дата звернення: 10.11.2019). – Назва з екрана.
23. Музейна педагогіка / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/9-2.html> (дата звернення: 28.11.2019). – Назва з екрана.
24. Ніч в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2017/05/blog-post_15.html (дата звернення: 15.11.2019). – Назва з екрана.
25. “Ой радуйся земле...”: Науково-освітній захід для учнівської молоді в Ужгородському замку / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2016/01/blog-post.html> (дата звернення: 22.11.2019). – Назва з екрана.
26. Освітньо-виховний захід з нагоди відзначення Міжнародного дня птахів / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2015/04/blog-post_7.html (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.
27. Показ фільму “Замок” для старшокласників м. Ужгорода / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2019/12/blog-post_80.html (дата звернення: 29.11.2019). – Назва з екрана.

29. Птахи – невід’ємна частинка природи / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2018/04/blog-post.html> (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.
30. Розвиток співпраці / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: https://www.zkmuseum.com/2018/07/blog-post_17.html (дата звернення: 13.11.2019). – Назва з екрана.
31. *Русин В.* Літопис Закарпатського краєзнавчого музею (2000–2010) // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип. V. – Ужгород: ІВА, 2010. – С. 400–410.
32. Тематичний захід “Чисте довкілля – чисте сумління” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/2019.html> (дата звернення: 24.11.2019). – Назва з екрана.
33. Тематичний захід “Земля – наш спільний дім” / [Електронний ресурс]: Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Т. Легоцького. – Режим доступу: <https://www.zkmuseum.com/2014/04/Uzhhorod-castle-a-lesson-for-kids-about-nature.html> (дата звернення: 20.11.2019). – Назва з екрана.
34. *Топилко О. В., Белоусова Т. К.* Основні форми і методи роботи з дитячою і підлітковою аудиторією в Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику (з практичного досвіду відділу музейно-освітньої роботи) // Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П’ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – Київ, 2017. – С. 5–9.
35. *Удовиченко І. В.* Музейна педагогіка: теорія і практика. Науково-методичний посібник. – Київ: Логос; Національний музей історії України, 2017. – 72 с.
36. *Шавалда Л.* Музейна педагогіка: від традицій співпраці до нових педагогічних технологій // Рідна школа. – 2014. – № 12. – С. 52–56.

REFERENCES

1. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 1993 rik. – Ark. 7.
2. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 1994 rik. – Ark. 7.
3. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 1996 rik. – Ark. 6.
4. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 1999 rik. – Ark. 7.
5. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2000 rik. – Ark. 7.
6. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2001 rik. – Ark. 5.
7. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2002 rik. – Ark. 3.
8. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2004 rik. – Ark. 5.
9. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2004 rik. – Ark. 6.
10. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2005 rik. – Ark. 12.
11. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2006 rik. – Ark. 12.
12. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2008 rik. – Ark. 5.
13. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2009 rik. – Ark. 9.
14. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2010 rik. – Ark. 15.
15. Arkhiv ZOKM im. T. Lehotskoho. – Richnyi ta statystychnyi zvit pro robotu muzeiu za 2011 rik. – Ark. 11.
16. Vidznachennia Vsesvitnioho dnia vody / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/03/blog-post_20.html (data zvernennia: 13.11.2019). – Nazva z ekrana.
17. Znaydy velykodniogo zaychyka v Uzhhorodskomu zamku / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_26.html (data zvernennia: 10.11.2019). – Nazva z ekrana.
18. *Karasenka V. Yu.* Yak povernuty dytynu v muzei, abo Yak povernuty muzei dytyni // Rol muzeiv u kulturnomu prostori Ukrainy y svitu: stan, problemy, perspektivy rozvytku muzeinoi haluzi. Zbirnyk materialiv zahalnoukrainskoi naukovoï konferentsii z problem muzeieznavstva, prysviachenoi 160-richchiu zasnuvannia Dnipropetrovskoho istorychnoho muzeiu im. D. I. Yavornytskoho. – Vyp. 11. – Dnipropetrovsk: ART-PRES, 2009. – S. 498–502 / [Elektronnyi resurs]: Dnipropetrovskyi istorychnyi muzei im. D. I. Yavornytskoho. – Rezhym dostupu: <http://www.museum.dp.ua/article0183-2.html> (data zvernennia: 29.11.2019). – Nazva z ekrana.
19. *Karsym I. A.* Kulturno-osvitnia diialnist muzeiv. Navchalnyi posibnyk. – Kyiv: KNU im. T. Shevchenka, 2007. – 112 s.
20. Maister-klas “Pysanky vid ptakhiv” / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/04/blog-post_11.html (data zvernennia: 10.11.2019). – Nazva z ekrana.
21. Muzeina pedahohika / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/10/blog-post_6.html (data zvernennia: 10.11.2019). – Nazva z ekrana.
22. Muzeina pedahohika / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/11/blog-post_9.html (data zvernennia: 10.11.2019). – Nazva z ekrana.
23. Muzeina pedahohika / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/9-2.html> (data zvernennia: 28.11.2019). – Nazva z ekrana.
24. Nich v Uzhhorodskomu zamku / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2017/05/blog-post_15.html (data zvernennia: 15.11.2019). – Nazva z ekrana.
25. “Oi raduisia zemle...”: Naukovo-osvitnii zakhid dlia uchnivskoi molodi v Uzhhorodskomu zamku / [Elektronnyi resurs]:

Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: <https://www.zkmuseum.com/2016/01/blog-post.html> (data zvernennia: 22.11.2019). – Nazva z ekrana.

26. Osvitno-vykhovnyi zakhid z nahody vidznachennia Mizhnarodnoho dnia ptakhiv / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2015/04/blog-post_7.html (data zvernennia: 29.11.2019). – Nazva z ekrana.

27. Pokaz filmu “Zamok” dla starshoklasnykiv m. Uzhhoroda / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2019/12/blog-post_80.html (data zvernennia: 29.11.2019). – Nazva z ekrana.

29. Ptakhy – nevidiemna chastynka pryrody / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: <https://www.zkmuseum.com/2018/04/blog-post.html> (data zvernennia: 13.11.2019). – Nazva z ekrana.

30. Rozvytok spivpratsi / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: https://www.zkmuseum.com/2018/07/blog-post_17.html (data zvernennia: 13.11.2019). – Nazva z ekrana.

31. *Rusyn V.* Litopys Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu (2000–2010) // Naukovyi zbirnyk Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu. – Vyp. V. – Uzhhorod: IVA, 2010. – S. 400–410.

32. Tematychnyi zakhid “Chyste dovkillia – chyste sumlinnia” / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: <https://www.zkmuseum.com/2019/11/2019.html> (data zvernennia: 24.11.2019). – Nazva z ekrana.

33. Tematychnyi zakhid “Zemlia – nash spilnyi dim” / [Elektronnyi resurs]: Zakarpatskyi oblasnyi kraieznavchyi muzei im. T. Lehotskoho. – Rezhym dostupu: <https://www.zkmuseum.com/2014/04/Uzhhorod-castle-a-lesson-for-kids-about-nature.html> (data zvernennia: 20.11.2019). – Nazva z ekrana.

34. *Topylko O. V., Bielousova T. K.* Osnovni formy i metody roboty z dytiachoiu i pidlitkovoju audytoriei v Natsionalnomu Kyievo-Pecherskomu istoryko-kulturnomu zapovidnyku (z praktychnoho dosvidu viddilu muzeino-osvitnoi roboty) // Muzeina pedahohika – problemy, sohodennia, perspektyvy. Materialy Piatoi naukovo-praktychnoi konferentsii (28–29 veresnia 2017 r.) / Natsionalnyi Kyievo-Pecherskyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk. – Kyiv, 2017. – S. 5–9.

35. *Udovychenko I. V.* Muzeina pedahohika: teoriia i praktyka. Naukovo-metodychnyi posibnyk. – Kyiv: Lohos; Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy, 2017. – 72 s.

36. *Shavald L.* Muzeina pedahohika: vid tradytsii spivpratsi do novykh pedahohichnykh tekhnolohii // Ridna shkola. – 2014. – № 12. – S. 52–56.